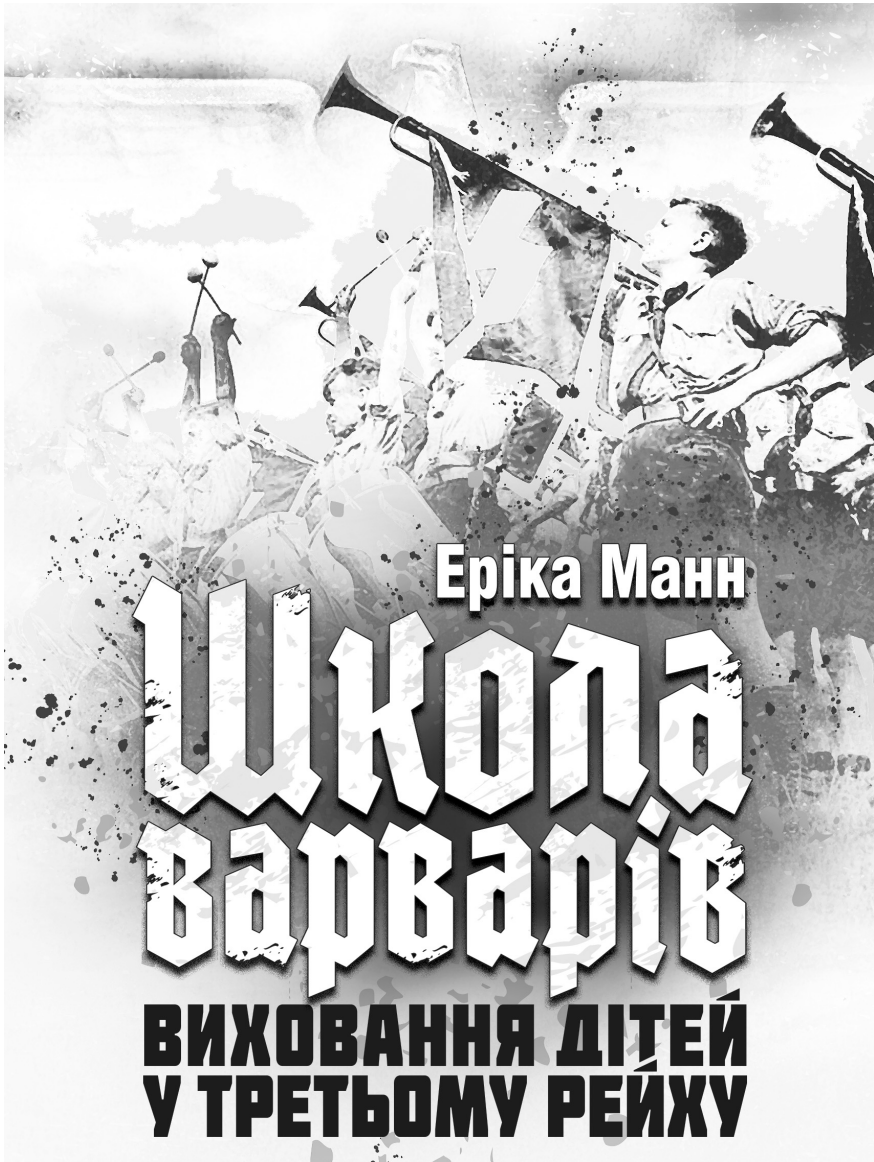


"Школа варварів". Виховання дітей у Третньому Рейху

«Кому належить молодь, тому належить майбутнє». Під цим девізом диктатори всіх мастей перетворюють дитину на власність держави, розраховуючи скоювати злочини руками тих, хто не знає нічого іншого.

Книга Еріки Манн (1905-1969) розповідає світові, що стоїть на порозі катастрофи, про те, як нацистам на чолі з Гітлером вдалося перемогти Німеччину, підпорядкувавши собі молодь.



Еріка Манн

Школа варварів

**ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
У ТРЕТЬОМУ РЕЙХУ**

Видавництво

«К Н Т»

Київ — 2024

УДК 94.4(100-87)
М 23

Erika Mann
**SCHOOL FOR BARBARIANS:
EDUCATION UNDER THE NAZIS**

Переклад українською — *Юлія Пригорська*

Еріка Манн

М 23 «Школа варварів». Виховання дітей у Третньому Рейху. / Еріка Манн. — Київ: Видавництво «КНТ», 2024. — 206 с.

ISBN 978-611-01-3416-3

«Кому належить молодь, тому належить майбутнє». Під цим девізом диктатори всіх мастей перетворюють дитину на власність держави, розраховуючи скоювати злочини руками тих, хто не знає нічого іншого.

Книга Еріки Манн (1905-1969) розповідає світові, що стоїть на порозі катастрофи, про те, як нацистам на чолі з Гітлером вдалося перемогти Німеччину, підпорядкувавши собі молодь.

ISBN 978-611-01-3416-3

Copyright © 1938 by Frido Mann.
© Видавництво «КНТ», 2024.

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Еріка Манн (1905-1969) – журналістка, письменниця, актриса. Старша з шести дітей Томаса Манна, народилася в Мюнхені.

Її першим чоловіком був знаменитий німецький актор Гюстав Грюндгенс, улюбленець Гітлера і Герінга, який став прототипом головного героя роману її брата Клауса «Мефістофель».

Після 1933 року Еріка Манн емігрувала до США разом із батьками. Під час Другої світової війни була воєнним кореспондентом у Європі та висвітлювала хід Нюрнберзького процесу для американських газет.

Багато років вона була найближчим співробітником свого батька, його секретарем і видавцем. Перу Е. Манн належать кіносценарії за романами батька «Будденброки», «Королівська високість», «Зізнання авантюриста Фелікса Круля», а також оригінальні твори, з яких найбільшу популярність здобув «Останній рік. Про мого батька» – документальна повість про Томаса Манна.

1938 року в Америці вийшла друком книжка Е. Манн «Виховання дітей у Третьюму Рейху» («Die Erziehung der Kinder im Dritten Reich»), яка в англійському перекладі дістала назву «Школа варварів» із підзаголовком «Виховання за нацистів». Ця книга не з'явилася мовою оригіналу, яка за рік стала найнезалежнішою мовою для половини земної кулі.

Слова Адольфа Гітлера «Кому належить молодь, тому належить і майбутнє» могли б стати найкращим епіграфом до «Школи варварів». Бо саме про це – про спокушання, розбещення і завоювання дитячих умів – розповідає ця книжка.

Еріка Манн зібрала абсолютно унікальну колекцію, не пропустивши жодної абетки, букваря, пісенника, збірки віршів, підручника, молодіжної газети і журналу, педагогічного посібника, міністерської інструкції. Вона зберегла точно датування і прізвища авторів цих текстів, чия кострубата мова не піддається опису.

Якби не вона, у західному світі ніхто не дізнався б про існування цієї літератури, в основі якої лежали расизм і зоологічний антисемітизм, а її метою було створення нової німецької людини.

ПЕРЕДМОВА ТОМАСА МАННА

Під час моєї поїздки американським континентом, увесь довгий шлях зі сходу на захід, мене супроводжувала авторка книжки «Школа варварів», моя люба донька Еріка, і, якщо я зумів впоратися з почесною та, зрозуміло, плідною, але такою важкою справою, як виступ чужою мовою перед американською аудиторією, то лише завдяки самовідданій допомозі моєї доньки.

Йї стільки разів доводилося перекладати мої відповіді журналістам і публіці, коли після лекції мені ставили запитання, а я відповідав німецькою, бо ще не цілком опанував англійську, і щоразу Еріка чудово справлялася зі своєю роботою з неабиякою користю для справи, надаючи жвавості моїм відповідям і мелодійності – моєму голосу.

Тож мені приносить справжнє задоволення можливість бути в ролі посередника між Ерікою та американськими читачами, яким я маю намір презентувати її книжку «Школа варварів», якщо їх ще цікавлять наші теперішні політичні та моральні проблеми. Те, про що розповідається в цій книжці, воістину огидне: чи йдеться про шкільну освіту, чи про те, що розуміє під цим націонал-соціалізм. Суть націонал-соціал-

лізму розкривається на основі не тільки практичного знання предмета, а й також глибокого переконання і розуміння катастрофічності цього явища.

Однак, як не дивно, «Школа варварів» викликає абсолютно неадекватні почуття.

У книжці є і біль, і гіркота, що викликає співпереживання читачів; з іншого боку, почуття гумору, що не полишає письменницю, її вміння побачити в жадливому сміховинне, убивча іронія, в яку вона вбирає свій гнів, здатні розчинити нашу відразу в сміху. Мерзенну дійсність описано шляхетним пером, розкрито нещадним аналізом, який найбільше підбадьорює, бо книжка протистоїть злість і брехню своєю непереможною вірою в розум і в доброту людей.

При цьому виявляється, що освіта в Німеччині – основна тема книги – слугує надзвичайно наочною ілюстрацією суті націонал-соціалізму. Немає нічого дивного в тому, що цією темою зацікавилася жінка, радше доводиться дивуватися тому, який глибокий і всебічний опис тоталітарної держави можна дати, обмежившись лише однією цією темою. Картина настільки вражає, що іноземець, який побажав просочитися в цей загадковий для нього світ, вправі буде сказати після прочитання книги, що тепер він цей світ знає. Увесь тупий фанатизм правителів, що збожеволіли на ідеї величі своєї держави, усі їхні зусилля підпорядкувати офіційній догмі духовне життя народу, не залишивши жодної відтулини для вільного прояву людських почуттів, – усе це з різкою ясністю виявляється під час ознайомлення з гнітючими подробицями націонал-соціалістичної загальноосвітньої програми.

Я вжив слово «програма» тому, що йдеться про майбутнє покоління. Саме з нього починається невблаганне прийдешнє, яке чекає на нашу країну. Уникнути його неможливо.

Розважливо, методично, з тупою завзятістю і безжальною послідовністю нацисти намагаються впровадити свою нав'язливу ідею в повсякденну педагогічну практику, просочити цією ідеєю всі розділи й етапи освіти. Таким чином, ні знання, ні культура, ні подальший прогрес людства не становлять більше змісту виховної програми. Тепер вона орієнтується на єдину ідею, надійно підкріплену насильством, ідею національної переваги і загальної однакової підготовки на військовий лад.

Що з цього вийде, зрозуміло само собою: аскетичне самозречення в найгіршому сенсі слова, повна й безповоротна відмова від доводів розуму й духовних постулатів, до яких я відношу такі поняття, як істина, просвітництво, справедливість, – словом, усі високі та чистісінькі спонування, на які тільки здатне людство. Колись, у далекі, забуті нині часи ми знали, що «Бути німцем – означає робити добро заради нього самого». Цей постулат нині втратив будь-який сенс. Німецькій молоді належить присвятити себе химері в ім'я самої химери. Бо в цій країні рішуче все визначається політикою і переслідує виключно політичну мету. Сенс об'єктивної істини зведений до нуля; якщо на неї посилаються, то для чогось, що не має до істини жодного стосунку. Усе робиться в ім'я мети, проголошеної метою всіх німців, мети, що виправдовує домагання держави на право безроздільно розпоряджатися розумами всіх, хто живе в її межах, а також поширювати свою владу і за її межі.

Такого роду претензії, таке припинення політичними настановами будь-яких спроб пошуку істини змушує нас здригнутися в буквальному сенсі слова, а не тільки морально. Приписи режиму мають настільки примусовий характер, вони настільки суперечать здоровому глузду, що самі собою без жодних викриттів виявляють повну невідповідність реальним потребам людей, для яких ці приписи видаються. Німецький народ славився своєю тягою до свободи, яка протистоїть вузьколобому націоналізму; цей народ славився своїм особливим, заснованим на об'єктивності ставленням до розуму. Не випадково саме в Німеччині народився афоризм: «Патріотизм розбещує історію». І належить цей афоризм Гете.

А сьогодні істинний характер німецького народу, його схильність бути вищим за політику, його внутрішній потяг до духовності виражаються в безоглядності самозречення, що не знає міри. Сьогодні німецький народ відрікається від своїх найкращих рис, що стали класичними, приносить їх у жертву політичній нетерпимості правителів, які навіть не здатні цю жертву оцінити.

Народ, який дотримувався «середини», тепер став народом крайнощів. Ми покликані панувати? Вершити світову політику? А раз так, – геть духовність, геть істину і справедливість: зречемося самостійного пізнання істини, зречемося культури. І німецький народ люто викидає за борт свій гуманізм і стає навиятку, щоб завтра марширувати на війну за світове панування.

Чи не слід нагадати ватажкам німецького народу цитату з Писання: «Що користі людині, коли вона здобуде весь світ, а душу живу втратить!» Ці слова не заперечують існування влади. Істина, яку вони стверджують, полягає в тому,

що влада повинна мати зміст, бути осмисленою, внутрішньо виправданою, якщо вона хоче бути життєздатною і користуватися повагою людей. Причому, її виправдання повністю міститься в її душі.

Хіба не безглуздо домагатися благої мети такими засобами, які свідомо руйнують цю мету? Цікаво, як уявляє собі свою керівну роль у Європі народ, який змусили нести такі моральні та інтелектуальні жертви, яких вимагає нацистська програма навчання? І як цей народ сміє претендувати на панування над іншими народами, якщо він дозволив узяти над собою гору найпідлішій малограмотній наволочці, наділив її абсолютною владою, навіть якщо їм і вдасться заволодіти європейським світом?

Як ця влада забезпечує собі непорушність, якщо її методи породжують загальну ненависть і відразу до себе?

Воістину трагічний самообман думати, ніби можна когось повести за собою, перебуваючи в тому становищі, в якому опинився тепер, вільно чи мимоволі, німецький народ. Народ, духовно пограбований, морально спустошений, збирається підкорити світ. Ну, як тут не розреготатися! Ні, нікому ми не принесемо користі тим, що калічимо самих себе, і, право ж, немає нічого дурнішого, ніж проміняти піднесений спосіб мислення на відверту тупість. Істина і право на свободу пошуку істини – не красиві слова, що розслабляють волю нації вистояти в суворій життєвій боротьбі, а необхідна умова її виживання, її насущний хліб. Заява «Істина є те, що вигідно мені» – це крик із безодні, породжений оскаженим антигуманізмом. Така філософія нікого не обдурить, нікому не принесе справжньої користі; така філософія сама сповіщає про свою неминучу загибель. Ні від кого вже неможливо

приховати, що німецька наука вироджується, а інтелектуально Німеччина в усіх сенсах котиться в прірву. Цей процес не можна зупинити, і він неминуче заведе в глухий кут, якщо в людей, які нині задають тон, буде достатньо часу, щоб здійснити свою згубну програму «перевиховання народу».

Як і автор книги «Школа варварів», я хочу вірити, що найкращі якості німецького народу допоможуть йому відмежуватися від брехливих і зловмисних зазіхань на гідність людського розуму.

Нью-Йорк, 7 травня 1938 р.

ПРОЛОГ

Маленьке швейцарське містечко Сент-Галлен поблизу німецького кордону. Тут я маю зустрітися з фрау М., яка спеціально приїхала з Німеччини, щоб поговорити зі мною.

Я зупиняю мій старенький «форд» на площі; мою увагу привертає розкішний «мерседес», що стоїть перед готелем. Він весь у пилу і, судячи з усього, щойно приїхав із Німеччини, з Мюнхена. Його номер підозріло малий, мабуть, якоїсь урядової організації. Я дивлюся на нього, і мені стає ніяково: фрау М. не повинна була розмовляти зі мною, навіть тут, у готелі на нейтральній території – після повернення до Німеччини її можуть за це заарештувати. Адже я винна в державній зраді або принаймні в тому, що вони називають державною зрадою. Хіба я не відмовилася підлещуватися перед панамі з Третього Рейху? Хіба не прийняла рішення залишити мою країну і тікати від її правителів світ за очі, до Праги, до Амстердама, до Нью-Йорка, до Сент-Галлена – тільки б не відчувати цього запаху крові...

Я оглядаюся навкруги. Хочу знайти власника «мерседеса» і бути впевненою, що мене ніхто не впізнав. Але мене нікому впізнавати: опівдні площа перед готелем безлюдна. Із серцем, що калатає, я проходжу повз швейцара і старими

дерев'яними сходами підіймаюся в кімнату № 14. Фрау М. хоче зі мною поговорити, незважаючи ні на небезпеку, ні на те, що вона не знає мене особисто. Стукаю у двері, і вона відчиняє мені.

Висока, струнка блондинка міцної статури з сіро-блакитними очима, веснянками на носі та із засмаглими руками. У легкій смугастій сукні вона виглядає прекрасною рекламою літнього відпочинку.

– Я чомусь здогадалася, що біля входу стоїть ваша машина, – починаю я, – адже вона службова.

Висока блондинка злегка здригається і дуже тихо повторює.

– Службова. Ви назвали внизу ваше ім'я?

У неї нервова звичка крадькома озиратися, ніби хтось ховається під ліжком, або за порт'єрою, або за дверима. У тих, хто приїжджає з нацистської Німеччини, це – справжня манія.

– Ви повертаєтеся сьогодні ж? – запитую я.

– Так, – відповідає вона. – Я всього на один день, на мене чекають удома.

Без жодного слова ця жінка з Німеччини і я, як за командою, зачинаємо вікна.

У неї південний акцент, який я так люблю. І, звісно ж, вона розповідає мені про Мюнхен, моє рідне місто, про дім мого дитинства, який я не бачила вже чотири роки. Іноді у снах я гуляю вулицями або пливу Марієнплац через стару частину міста, вниз по річці Ізар.

Але в нас із фрау М. є для розмови тема серйозніша, ніж сентиментальні спогади.

Вона залишилася в Німеччині. Жодних причин їхати в неї немає. Вона та її чоловік – стовідсоткові арійці. Чоловік – високооплачуваний лікар, у них розкішна квартира, цілком пристойне існування.

– Фактично воно не стільки пристойне, – каже вона, – скільки деградує. Але що робити?

Звісно, доктор М. – член партії, а також Медичної асоціації Рейху і профспілки – він має ним бути, щоб вижити. Мені про це і питати його не потрібно.

– А ви? Ви перебуваєте в якій-небудь жіночій спілці?

– «Місце жінки – у домі» – цитує вона надихаючу фразу її фюрера. Потім посміхається і каже, що в Мюнхені вона – персона напівофіційна.

– Природа нагородила мене не тільки нордичним довгим і вузьким черепом, – продовжує вона, – а й абсолютно правильним розміром таза, необхідним бюстом і запропонованою шириною стегон. Пан з відділу охорони здоров'я все оглянув, обмацав, обміряв, і знайшов, що в мене все в повному порядку. Тоді вони мене сфотографували, записали цифри на фотографії, і цілий рік я отримувала честь прикрашати собою календар. Породиста самка, рекомендована державою! Це було б смішно, якби не було так сумно, а головне – так огидно, – додає вона, і офіційно перевірений і сфотографований нордичний рот криво посміхається.

– І тепер ви хочете поїхати? Але чому?

Вона відкриває сумочку і дістає фотоальбом у шкіряній палітурці.

– Ось чому, – каже вона, відкриваючи альбом і показуючи шість фотографій.

Я дивлюся на дитину, зняту в різних позах, яка сміється, плаче, кричить, махає ручкою, стискає її в кулачок.

– Це – Франц, – каже його мати, ставлячи фотографії на стіл перед нами.

– Вибачте мені, – наважуюся я, – але я не зовсім розумію. Це через нього ви хочете виїхати? Але ваш маленький Франц – арієць; для нього все буде легко, всі двері відкриті. Бачте, за кордоном ми не дуже вітаємо еміграцію, – доводиться додати мені, бачачи її здивування. – Від'їзд виявляється набагато важчим, ніж ви очікуєте, а, крім того, ми думаємо, що ті, хто можуть залишатися в Рейху в безпеці, повинні там залишитися. Особливо, якщо вони не зливаються з навколишньою похмурою безмозкістю. Дуже важливо, щоб трохи інтелектуалів і розумних людей залишилося в країні.

Я відвертаюся від фотографій. Але фрау М. говорить без найменшого коливання, рішуче і ясно. Її гладке чоло прорізане двома глибокими зморшками.

– Ні, – заперечує вона, – у нього не буде легкого життя, він буде нещасним. Розум! Я прожила там уже чотири останні роки, і знаю, що мається на увазі під словом розум. Я навіть не можу зварити дитині курячий бульйон або просто хороший суп. У цих міських військових магазинах нічого не можна купити. Немає навіть мамалиги! – обурено кричить вона, – навіть рису немає! Сьогодні немає яєць, а завтра не буде масла.

Зміст

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА	3
ПЕРЕДМОВА ТОМАСА МАННА	5
ПРОЛОГ.....	11
ХАЙЛЬ.....	21
ПРИВІТАННЯ.....	24
СІМ'Я.....	28
ШКОЛА.....	52
ДОКТОР РАСТ ТА ІНШІ ВИХОВАТЕЛІ	57
ЗМІНЕНИЙ АКЦЕНТ.....	65
ІСТОРІЯ.....	69
ГЕОПОЛІТИКА.....	75
ГОРСТ ВЕССЕЛЬ	77
МАТЕМАТИКА.....	81
НІМЕЦЬКА МОВА.....	84
РАСОВІ ІНСТРУКЦІЇ.....	95
РЕЛІГІЯ	106
СЕРЕДНЯ ОСВІТА	119
ІНОЗЕМНА МОВА	120
ФІЗИКА.....	121
ХІМІЯ.....	123

МАЛЮВАННЯ	124
УЧНІ.....	128
ДЕРЖАВНА МОЛОДЬ.....	140
ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІ	146
ДЕ ВОРОГ?.....	156
ІСПИТИ ТА МУНДИРИ.....	168
НІМЕЦЬКІ ДІВЧАТА	170
ОДНА РОЗМОВА	176
РОЗШУКУЮТЬ ВОРОГІВ	181
ЕПІЛОГ	194

ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

Еріка МАНН

«ШКОЛА
ВАРВАРІВ»
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
У ТРЕТЬОМУ РЕЙХУ

Переклад українською — *Юлія Пригорська*

Підписано до друку 22.11.2024 р. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 12,85. Тираж 300 прим.

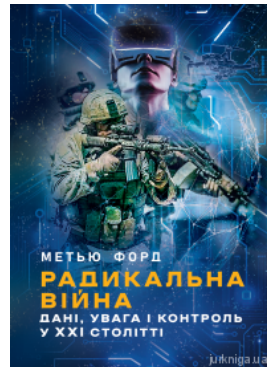
ТОВ «КНТ»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 581 від 03.08.2001 р.

Книги, які можуть вас зацікавити



Книга на війні.
Бібліотеки й читачі
воєнного часу



Радикальна війна: дані,
увага і контроль у XXI
столітті

Перейти до галузі права
Військове право



[Перейти на сайт →](#)